

Suç Eylemlerinde Mağdur ve Fail Olarak Yaşlılar: Gerontolojinin Perspektifinden Bir Değerlendirme ve Öneriler

Older People as Victims and Perpetrators in Criminal Acts: An Evaluation and Recommendations from the Perspective of Gerontology

ÖZ

Toplumlar var oldukları sürece toplumsal düzeni sağlamak ve korumak için çaba sarf etmişlerdir. Toplumsal düzen en ilkel kabilelerden modern toplumlara kadar bireyler ve kurumlar tarafından üstlenilen sorumluluk ölçüsünde sağlanmıştır. Bu sorumluluk yasaların sertliğine, yöneticilerin ve yönetilenlerin niteliklerine göre toplumdan topluma farklılık göstermektedir. 21. yüzyılda yaşanan demografik değişim ile birlikte dünya toplumları yaşlandıkça toplumsal düzene karşı gelen ve mağdur olan bireylerin yaş ortalamalarında da hızlı artışlar görülmesi beklenmektedir. Bu çalışma ile dünya genelinde artış gösteren yaşlı bireylerin, meydana gelen suçlarda da fail veya mağdur olarak sayılarının artabileceğine dikkat çekmek ve gerontolojik açıdan yaşlı güvenliği konusunda alınabilecek tedbirler hakkında birtakım öneriler getirmek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı, Yaşlı Güvenliği, Suç, Fail, Mağdur

ABSTRACT

As long as societies have existed, they have made efforts to ensure and maintain social order. From the most primitive tribes to modern societies, social order has been maintained to the extent of the responsibility assumed by individuals and institutions. This responsibility differs from society to society according to the strictness of the laws and the qualifications of the rulers and the ruled. In the 21st century, with the demographic change in the world, as the societies of the world age, it is expected that there will be a rapid increase in the average age of individuals who violate the social order and are victimized. With this study, it is aimed to draw attention to the fact that the number of older people, who are increasing worldwide, may increase as perpetrators or victims in the crimes that occur and to bring some suggestions about the measures that can be taken on older people's safety from a gerontological perspective.

Keywords: Older People, Older People's Safety, Crime, Perpetrator, Victim

 Aslı Gözde Akış¹

 Mehmet Özüttürker²

 Elif Çevik³

 İsmail Tufan⁴

¹Balıkesir Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Gerontoloji Anabilim Dalı, Balıkesir, Türkiye

²Emniyet Genel Müdürlüğü, Erzincan, Türkiye

³Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İletişim Fakültesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara, Türkiye

⁴Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Gerontoloji Anabilim Dalı, Antalya, Türkiye

Sorumlu Yazar:

Mehmet ÖZÜTTÜRKER,
Emniyet Genel Müdürlüğü,
Erzincan, Türkiye
E-Posta: mehmetozuturker@gmail.com
Telefon: +90 544 968 47 84

Nasıl Atıf Yapılmalı:

Akış Ag, Özüttürker M, Çevik E, Tufan İ. Suç Eylemlerinde Mağdur ve Fail Olarak Yaşlılar Gerontolojinin Perspektifinden Bir Değerlendirme ve Öneriler. Geriatrik Bilimler Dergisi 2024;7(1):58-67.
Doi: 10.47141/geriatrik.1380445

Geliş Tarihi: 24.10.2023

Kabul Tarihi: 01.02.2024

GİRİŞ

Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün "Adalet İstatistikleri (Justice Statistics) 2022" başlıklı yayınında, suçun tanımı şöyle yapılmıştır: "Suç, bir toplumun var olma; yaşam koşullarını veya bireylerin ve toplumun temel yararlarını ihlâl eden ya da tehlikeye sokan; topluma zarar verdiği, tehlikeli olduğu kanun koyucu tarafından kabul edilen bu yüzden de ceza veya güvenlik tedbiri müeyyidesine bağlanmış fiillerdir." (1). Bu tanım dolayısıyla suç, toplumun kabul ettiği yasa ve kurallara aykırı davranışları ifade etmektedir. Yasalar, bir toplumun düzenini ve güvenliğini sağlamak için oluşturulmuş kurallardır. Suç işleyen kişi, bu kuralları ihlal ettiği için yasal yaptırımlara tabi tutulabilir. Suçlar, hafiften ağıra kadar değişebilir ve cezalar da bu derecelendirmeye göre belirlenir.

Fail, suç işleyen kişi veya kişileri ifade eder. Suç işleyen kişi, suçun gerçekleşmesinden doğrudan sorumlu olan kişidir. Bir suçu işleyen birden fazla kişi varsa, hepsi bu suçu işleyenler olarak kabul edilir. Mağdur, suçun doğrudan etkilenen kişisidir. Suç sonucunda zarar gören, fiziksel, duygusal veya mali olarak etkilenen kişi mağdur olarak adlandırılır. Mağdurların hakları genellikle yasalarla korunur ve suçun faillerinin adalete hesap vermesini sağlamak amacıyla adalet sistemi tarafından desteklenir.

Birkaç yıl öncesine kadar kriminolojik araştırmaların odak noktasını genç insanlar oluştururken son yıllarda bu odağın yaşlı bireyler üzerinde toplandığı gözlemlenmektedir. Ancak 60 yaş üstü yetişkinlerin suç işleme ve suç mağduru olma olasılığının gençlere ve hatta çocuklara oranla daha düşük olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Önümüzdeki yıllarda hem sağlıklı hem de yardıma muhtaç daha fazla yaşlı bireyin tanık, fail ve mağdur, aynı zamanda hükümlü veya mahkûm olarak ortaya çıkacağı

düşünülmektedir (2). Bu durum demografik dönüşümle açıklanmaktadır. Türkiye'nin nüfusu çoğaldıkça yaşlı nüfusun da giderek arttığı görülmektedir. Ancak nüfusumuzun artış hızı yavaşlayacaktır. Çünkü doğurganlık oranı 2'nin altına düşmektedir. Buna karşın toplumumuzun yaşlanma hızı artmaktadır. Çünkü doğuştan beklenen ortalama yaşam süresi sürekli uzamaktadır. Yaşlı nüfusta en hızlı "80 yaş ve üzeri" grubun çoğalması da buna işaret etmektedir (3,4). Nüfusumuz 2022 yıl sonu itibarıyla 84,7 milyondur. Yaşlı nüfusun oranı (Tablo I) ise %9,9'dur (5).

Tablo I. Türkiye nüfusunun 2022 yılı itibarıyla yaş grubuna göre dağılımı (TÜİK, 2023(6)).

Yaş Grubu	Toplam (%)	Erkek (%)	Kadın (%)
0-14	22	23	21
15-64	68	69	68
65+	10	9	11

Not: Rakamlar yuvarlatılmıştır.

Tufan'a göre, demografik dönüşümü gözlemlemek yeterli değildir (5). Bundan daha önemlisi demografik dönüşümün etkileridir ve gerontolojik açıdan "yaşlılığın yapısal değişimi" kavramı altında incelenebilir (7). Yaşlılığın yapısal değişimiyle ilişkili etkilerden biri de suç faili ve mağduru yaşlı bireylerdir. Literatürde sıkça dile getirilen yaşlı bireylerin maruz kaldığı suç eylemleri birkaç kategoride bir araya getirilebilir: Fiziksel şiddet, yaşlı bireylere yönelik kasıtlı olarak bedene zarar veren eylemleri içerir. Örneğin, vurma, tekmeleme, itme gibi davranışlar. Psikolojik istismar, yaşlı bireylere yönelik psikolojik kötü muameledir. Örneğin, bağırma, küçümseme, azarlama, tehdit, aşağılama gibi davranışlar bu kategoriye girmektedir. Finansal istismar, yaşlı bireylerin mali varlıklarının kötüye kullanılması, dolandırılması veya gasp edilmesi gibi eylemlerdir. Örneğin, sahtekarlık, hırsızlık veya yasa dışı finansal işlemler. Cinsel istismar,

yaşlıların cinsel istismara uğraması veya cinsel ilişkiye zorlanması durumudur. İhmal, yaşlı bireylerin ihtiyacı olan bakımın yetersizliği, temel ihtiyaçlarının (beslenme, hijyen, bakım vs.) yeterince karşılanmaması veya tümüyle göz ardı edilmesidir (8).

Suç Kavramı

Suçun, toplumun yapısal ve kültürel özellikleriyle ilişkilendirilerek incelendiği çeşitli teorik yaklaşımlarda suçun toplumsal bir olgu olduğu ve toplumsal faktörlerin suçun oluşumunda etkili olduğu kabul edilir.

Toplumsal Normlar ve Değerler: Suç, toplumsal normların ihlali olarak görülür. Bir eylemin suç olup olmadığı, o toplumun normlarına göre belirlenir. Sosyologlar, suçun bir toplumun değer yargılarına ve normlarına ne kadar uygun düştüğünü incelerler.

Sosyal Sapma Teorileri: Suç, sosyal sapmanın bir sonucu olarak değerlendirilir. Bu teoriler, suçun toplumsal yapı, aile, eğitim, işsizlik gibi faktörlerin etkisiyle ortaya çıktığını savunmaktadırlar.

Sosyal Kontrol Teorileri: Suç, sosyal kontrol eksikliğinin bir sonucu olarak açıklanır. Yeterli sosyal kontrol mekanizmaları olmadığında, bireylerin suç işleme olasılığı artar.

Etiketleme Teorileri: Suç, toplumun belirli bir bireye ya da gruplara yüklediği bir etiket olarak değerlendirilir. Bu etiketleme, suçun devam etmesine veya artmasına neden olabilir.

Toplumsal Eşitsizlik ve Adalet: Toplumsal eşitsizlik, yoksulluk, ayrımcılık gibi faktörlerin suç oranlarıyla ilişkisini inceler. Adaletin sağlanması ve toplumsal eşitliğin artırılması suçla mücadelede önemlidir.

Suçun toplum üzerindeki etkileri bu teorilerin kapsamında değerlendirilir. Suçun toplumsal güveni sarsması, ekonomik kayıplara yol açması gibi faktörler incelenir. Suç işleyenlerin yakalanması, yargılanması ve cezalandırılması süreci analiz edilir. Adalet sisteminin adil, etkili ve toplumsal çıkarları gözetilen bir şekilde işlemesi önemlidir.

Suçun bir “davranış sapması” (anomi: Yun. a-nomos: kanunsuzluk, normların yokluğu) olarak tanımlayan Emile Durkheim, bunu anomi kavramıyla ele alır. Bu kavram genel toplumsal bir durumu ifade eder. Anomik durumlarda toplumsal değer ve yönelimlerin gücü zayıflar, toplumsal ahlak güçlü bir sarsıntı geçirir ve sosyal kontrol gücü zayıflar. Bu durumlara, sosyal değişimin hız kazandığı dönemlerde daha fazla rastlanır (9).

Toplum negatif davranış sapmalarının kontrol altına alınmasını talep etmektedir. Bu bağlamda “ceza” akla ilk gelen ilk kavramdır ama sadece cezayla bunların kontrolü-adalet istatistiklerinden görülüyor- mümkün olmamaktadır. Literatürde pozitif ve negatif yaptırımlardan da söz edilir. Pozitif davranış sapmasında pozitif yaptırım (ödül), negatif davranış sapmasında negatif yaptırım (ceza) kavramları kullanılır (10).

Suç İstatistikleri

Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2021 yılına ait; “Suç türü ve suçun işlendiği andaki yaş grubuna göre ceza infaz kurumundan çıkan hükümlüler” başlığı altında yayınladığı verilerin arasından “toplam hükümlü” ve bunların yaşa göre dağılımları hakkında bilgiler verilmiştir. Bu istatistiklerin kaynağı “Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri 2011-2020”dir. Çocuklar ve yaşlı bireyler failer arasında ufak bir grubu oluşturmaktadır (11).

2015-2020 dönemi istatistikleri (Tablo II) incelendiğinde, bu dönemde yaşlı hükümlü oranının sürekli arttığı anlaşılmaktadır. Bu dönemde kadın hükümlü oranı %0,02 iken erkek hükümlü oranı ise %0,5'tir(11). Bu durum cinsiyet açısından incelendiğinde erkek hükümlü oranının kadın hükümlü oranından 23 kat daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum erkeklerin gençlikte olduğu üzere yaşlılıkta da suça işlemeye

eğilimli oldukları şeklinde yorumlanmaktadır. TÜİK 2021 yılı istatistiklerine (Tablo II) göre araştırma kapsamında yapılan hesaplamalardan, her iki cinsiyetten yaşlı bireylerden oluşan suçlu sayısının 2015 yılına kıyasla 2020 yılında 1,7 kat arttığı anlaşılmaktadır. 2020 yılında yaşlı erkekler tarafından en fazla işlenen suç yaralama olurken, kadınlar İcra Hukuku suçundan hüküm giymiştir (11).

Tablo II. Hükümlü istatistikleri, 2015-2020(11) .

	Hükümlü sayısı	Hükümlü erkek 65+ kişi sayısı ve yüzdesi		Hükümlü kadın 65+ kişi sayısı ve yüzdesi		Yaşlı erkek hükümlü / yaşlı kadın hükümlü
2020	258 401	1446	%0,55	73	%0,02	19,8
2019	281 605	1458	%0,51	68	%0,02	21,4
2018	266 889	1319	%0,49	67	%0,02	19,6
2017	215 761	1060	%0,49	73	%0,03	14,5
2016	187 730	938	%0,49	40	%0,02	23,4
2015	168 726	812	%0,48	35	%0,02	23,2

Not: 65+ hükümlü erkek ve kadınlara ait rakamlar "Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, 2020" istatistiklerine göre hesaplanmıştır (11).

Eylem Haritası

Potansiyel bir suç failinin ve mağdurlarının "kafasından geçenleri" tahmin etmek için Rasyonel Seçim teorisi çerçevesinde hareket edilebilir (12). Menşei ekonomi olan teori, bugün sosyal bilimlerin bütün alanlarında kullanılmaktadır. İnsanların davranışlarını açıklamak amacıyla kullanılan bu teori, suç failinin ve mağdurunun davranışlarını anlamaya yardımcı olacağı düşünülen bu Rasyonel Seçim teorisinin bir parçası olan Fayda Teorisi ile hipotetik bir "eylem haritası" çizmeye çalışılarak, "fail", "mağdur" ve "polis" olmak üzere üç perspektifi değerlendirilmektedir. Bu perspektiflerin hepsinde de Fayda Teorisinin dört tezinin geçerli olduğu kabul edilmektedir:

Tez 1: Eğer biri kendini belirli bir durumda bulursa, davranışı diğer şeylerin yanı sıra, bu durumda düşündüğü alternatif hareket tarzlarına bağlıdır (13).

Tez 2: Düşünülen alternatif eylemlerden hangisinin gerçekleştirileceği, diğer şeylerin yanı sıra, bireysel alternatif eylemlerden ortaya çıkması beklenen sonuçların ne kadar olumlu veya olumsuz olarak değerlendirildiğine bağlıdır. Genel olarak beklenen sonuçlar ne kadar olumluysa, bunlar, eylemin gerçekleşmesini o kadar fazla etkiler (13).

Tez 3: a) Pozitif eylem sonuçları için şu geçerlidir: Eylemden beklenen pozitif sonuç ne kadar kesinse, sonucun ilgili eylemin yürütülmesi üzerindeki etkisi o kadar güçlüdür. b) Negatif eylem sonuçları için şu geçerlidir: Eylemden beklenen negatif sonuç ne kadar kesinse, sonucun ilgili eylemin yürütülmemesi üzerindeki etkisi o kadar güçlüdür (13).

Tez 4: Bir eylem için her bir eylemin sonucunun fayda ve olasılığından oluşan çarpımların toplamı (net fayda), alternatif olarak değerlendirilen diğer tüm eylemlerin net faydasından büyükse,

ilgili eylem gerçekleştirilir (13).

Fail Perspektifi

Fail açısından suç eylemi bir örnekle daha iyi anlaşılabilir. Suça eğilimli biri, içinde olmayı istemediği bir durumda, bundan kurtulmanın yolunu arayacaktır. Eğer “kurtuluş” seçenekleri arasında, örneğin “yaşlı birini dolandırmak” varsa, diğer seçeneklerin yanı sıra bunu da düşünecektir.

Bu kişinin tabloda (Tablo III) verilen eylem seçeneklerini göz önüne aldığını varsayalım. Bunları sadece düşünmekle kalmayacaktır, aynı zamanda hangi seçenekte “başarı” şansının (olasılığının) daha yüksek olduğunu “hesaplamaya” çalışacaktır ve bunları kafasında sıraya dizecektir. Örnekte, “yaşlı birini dolandırmak” seçeneği birinci, “hırsızlık” ikinci ve “soygun” üçüncü sırada gelmektedir. Bu sıralamayı yaptıktan sonra “yaşlı birini dolandırmak” için harekete geçecek midir? Olay o kadar basit değildir. Nihai kararını vermeden önce iki aşamadan daha geçmesi gerekecektir. Şimdi bunları görelim.

Tablo III. Fail Perspektifi

Davranış seçenekleri	Failin sorusu	Sıralama
Yaşlı birini dolandırmak	Ne kadar olumlu sonuç alabilirim?	1
Soygun		3
Hırsızlık		2

Birey, (Tablo IV) dikkate aldığı seçeneklerin kendisi açısından sonuçlarını düşünecektir. Örnekte (sağ taraftaki son sütunda) subjektif sonuçlar olasılık olarak verilmiştir. Bireyin “yaşlı birini dolandırmak” seçeneğinde (subjektif) gördüğü pozitif sonuç diğer iki seçenekten yüksektir. Bunun çeşitli sebepleri olabilir ve kişiden kişiye değişir. Başka biri başka bir sıralama yapabilir ve eylemden beklediği pozitif ve negatif sonuçlar daha başka olabilir. Bireyin

yaşlı bir mağdur seçme konusunda algıladığı pozitif sonucun sebeplerinden biri, mesela “kolay kurban” düşüncesine dayanabilir. Soygun (örneğin banka soygunu), kendisi için çok daha “karlı” olabilir ama yakalanma olasılığı daha yüksektir. Dolayısıyla bundan beklediği negatif sonuç daha ağır basabilir.

Tablo IV. Fail Perspektifi- Eylemden Beklenen Sonuç

Hareket seçenekleri	Başarı şansı	Sıralama	Eylemden beklenen pozitif sonuç
Yaşlı birini dolandırmak	Ne kadar olumlu sonuç alabilirim?	1	%70
Soygun		3	%40
Hırsızlık		2	%60

Bireyin nihai kararını vermesi için son bir adımı daha atması gerekir. Eylem seçenekleri için olasılıkları belirlemiştir. Şimdi bu eylemlerin her birinden elde edeceği “net fayda” belirlenmelidir. Her alternatif eylem için (kafasından hesapladığı) “fayda” ve “olasılık” birbiriyle çarpım işlemine tabi tutularak net fayda hesaplanır (Tablo V). Birey “suç eylemi seçenekleri” arasından en yüksek net faydayı elde edeceğine “inandığı” seçenekte karar kılacaktır. Örnekte en yüksek net faydayı 0,28 değeri ile “yaşlı birini dolandırmak” eyleminde görmektedir. Eğer suç işlemeye kararlıysa, bu kişinin bir yaşlıyı dolandırma eylemine yönelmesi diğer seçeneklere göre daha olasıdır.

Tablo V. Fail Perspektifi Net Fayda

Seçenekler	Bireyin algıladığı başarı Sıralaması	Eylemden beklediği pozitif sonuç*	Bireyin beklediği “fayda”	Fayda x pozitif sonuç = NET FAYDA
Yaşlı birini dolandırmak	1	0,7	0,4	0,28
Soygun	3	0,4	0,6	0,16
Hırsızlık	2	0,6	0,3	0,18

*(bkz. bir önceki tablo)

Yaşlı Perspektifi

Yaşlı bir birey kendini güvende hissetmek için, sahip olduğu veya algıladığı “güvenlik seçenekleri” üzerinde düşünecektir ve bunlara olasılıklar atayacaktır. Bunun ardından her bir seçenek için elde edeceği faydaları düşünecek ve her bir seçenek için bir “net fayda” hesaplayacaktır. En yüksek net faydayı algıladığı seçeneği günlük yaşamında kullanma olasılığı daha yüksek olacaktır.

Bir örnekle bunu açıklayalım (Tablo VI): Yaşlı birey, kendi güvenliği açısından üç seçenek görmektedir. “Eviden çıkmamak”, “Bir refakatçi ile dışarı çıkmak” ve “Eviden uzaklaşmamak”. Bu seçeneklerden beklediği pozitif sonuçlara ve ardından beklediği faydaya olasılıklar atayacaktır. Daha sonra bunları “kafasından” bir işleme tabi tutup (çarpma işlemi), her biri için bir “net fayda” hesaplayacaktır. Bu örnekte en büyük net fayda değerine “Bir refakatçi ile dışarı çıkmak” seçeneğinde ulaşılmıştır. Teoriye göre bu yaşlı bireyin kendi güvenliği için yanına bir refakatçi alarak evden dışarı çıkma olasılığı diğer seçeneklerden daha yüksektir.

Tablo VI. Yaşlı Perspektifi

Seçenekler	Bireyin algıladığı başarı Sıralaması	Eylemden beklediği pozitif sonuç	Bireyin beklediği “fayda”	Fayda x pozitif sonuç = NET FAYDA
Eviden çıkmamak	3	0,3	0,1	0,03
Bir refakatçi ile dışarı çıkmak	2	0,4	0,3	0,12
Eviden uzaklaşmamak	1	0,5	0,2	0,10

Polis Perspektifi

Polisin yaşlı bireylerin güvenliği için alacağı önlemler de “eylem seçeneği” olarak kabul edilebilir. Polis, yaşlı bireylerin güvenliğini arttırmak için önceden planladığı güvenlik önlemi seçeneklerini dikkate alarak, bunlara

“başarı” olasılıkları atayacaktır ve bunlardan elde edeceği “faydayı” hesaba katacaktır. Her bir önem için bu olasılıkları ve faydaları çarpıp, her biri için net faydayı hesaplayacaktır. En yüksek net faydayı hangisi için hesaplandıysa, polisin o önlemi hayata geçirme olasılığı daha yüksek olacaktır.

Buna bir örnekle (Tablo VII) açıklık kazandırılm: Polis, yaşlı bireylerin güvenliğini arttırmak için yine üç seçeneğe sahip olsun: “Her sokağa güvenlik kamerası”, “Polis sayısının artırılması” ve “Polis-vatandaş iş birliği”. Örnekte bunlara atanan olasılıksal “beklenen pozitif sonuç” ve “beklenen fayda” değerleri, her bir seçenek için çarpıldığında, en büyük net fayda değerine “Her sokağa güvenlik kamerası” seçeneğinde erişilmektedir. Teoriye göre polis öncelikle güvenlik kamerası seçeneğinden yararlanmaya çalışacaktır.

Tablo VII. Polis Perspektifi

Seçenekler	Bireyin algıladığı başarı sıralaması	Eylemden beklediği pozitif sonuç	Bireyin beklediği “fayda”	Fayda x pozitif sonuç = NET FAYDA
Her sokağa güvenlik kamerası	1	0,3	0,3	0,09
Polis sayısının artırılması	2	0,3	0,2	0,06
Polis-vatandaş iş birliği	3	0,3	0,1	0,03

Strateji

Fayda Teorisi çerçevesinde yapılan “fikir jimnastiği” yaşlı bireylerin güvenliği hedefine erişmenin olasılık olarak şu strateji ile mümkün olabileceğini göstermiştir: Bir yaşlıyı suç eyleminin kurbanı olarak seçme eğilimindeki bir kişi, bundan elde edeceği net fayda azaldıkça, yaşlı bireyi mağdur olarak seçmekten vazgeçme olasılığı artacaktır.

Burada “karar” kavramı önemli bir rol oynamaktadır. Bu, herhangi bir karar değildir. “Rasyonel karar” kavramından hareket ediyoruz. Bir kişi bir eylemde (örneğin suç) karar kıldıysa, bu kararı tesadüfen almadığını, aksine düşünüp taşınıp, bilinçli bir karar aldığını varsayıyoruz. Bu dikkate alındığında şu strateji de mantıklıdır: Suç eyleminin faili açısından net faydası azaltılmalıdır! (Strateji 1).

Önerdiğimiz strateji ile uygulanan mevcut stratejiler arasında bir ilişki görenlerin gözden kaçırdıkları şudur: “Net fayda” kavramının ardında davranış (eylem) vardır. Bu strateji davranış değişimi yaratmayı merkeze koymaktadır. Bildiğimiz stratejiler ise güvenlik kavramını merkeze koymakta ve bunu, örneğin teknik önlemler, özel güvenlik ekipleri veya sivil ve üniformalı polis memurları gibi objektif önlemlerle sağlamaya çalışmaktadır.

Suçta meyilli kişilerin davranışlarında değişim yaratabilmek için bilişlerinde değişim yaratmak gerekir. Net fayda, bunu ifade etmektedir. Bunun anlamı ise şudur: Suç işlemeyi kafasına koymuş olan biri, suçun türünü ve buna bağlı olarak seçeceği mağdur ile ilgili karar aşamasındayken, yaşlı mağdurlardan elde edeceği net faydanın düşük olacağına karar vermelidir. Yaşlı bireyleri “kolay kurban” olarak görmesine engel olunmalıdır. Bir atasözümüzün dediği gibi bunun “astarı yüzünden pahalı” olacağına inancını desteklemek gerekir. Bu ise bilişsel bir değişimi gerekli kılmaktadır.

Karar verme durumlarında şu koşullar dikkate alınmalıdır (14): A) Karar verecek olan kişi, kararının sonuçlarını öngörebiliyorsa “emin koşullarda” eylemini gerçekleştirir (örneğin, yaşlı birinin parasını çalma kararını veren kişi, yakalanmayacağını öngörebiliyorsa, emin koşullarda kararını vermektedir). B) Karar verecek kişi, kararının doğuracağı sonuçları

kesin olarak bilmiyorsa ama olasılıksal olarak öngörebiliyorsa, “güvenilir olmayan” koşullarda eylemini gerçekleştirmektedir (örneğin yaşlı birinin parasını çalmaya karar veren kişi, olasılık olarak yakalanmayacağı varsayımından hareket ediyorsa, güvenilir olmayan koşullarda eylemini yapacaktır). C) Karar verecek kişi, kararının sonuçlarını olasılıksal olarak bile öngöremiyorsa, o zaman “emin olmayan” koşullarda eylemini yapacaktır. (örneğin, yaşlı birinin parasını çalmaya karar veren kişi, yakalanıp yakalanmayacağına hiçbir cevap vermiyorsa, o zaman hiç emin olmadığı koşullarda eylemini gerçekleştirecektir).

Buradan bir strateji daha ortaya çıkmaktadır (Strateji 2): Suç işleme kararını alan kişinin, bunun sonuçlarını ne kesin ne de olasılık olarak tahmin edemeyeceği şekilde koşullar değiştirilmelidir.

Tedbirler ve Öneriler

Sorumlu Aktörler

Yaşlı bireylerin güvenliğinden sadece polis sorumlu tutulamaz. Yaşlı bireylerin güvenliği toplumun genel sorumluluğundadır. Bu, herkes tarafından paylaşılması gereken bir sorumluluktur.

Ailesi ve yakınları, yaşlı bireylerin güvenliğinin sağlamlasında önemli aktörlerdir. Evde fiziksel güvenlik önlemleri almak, düzenli ziyaretler ve ihtiyaçlarının karşılanması, yaşlı bireyin güvenliğini artıracaktır. Ancak aile sadece yaşlı bireylerin güvenliğinin önemli bir adresi değildir. Aynı zamanda yaşlı bireye yönelik şiddet, ihmal ve istismar da ailede meydana gelen vakalar arasındadır. Yaşlısına şiddet uygulayan, ihmal ve istismar eden aile fertleri, bu eylemlerini sonuçlarını önceden öngörebildiğine inandığı için yapmaktadır. Bu aileler genellikle korkudan

veya utandıkları için yaşlı bireylere uygulanan şiddet, ihmal ve istismarı aile dışındaki aktörlere aktarmamaktadır (komşuları, polis vs.).

Komşular ve yakın çevre, yaşlı komşularının güvenliğine dikkat etmek, gerektiğinde yardım etmekle sorumludur. Şüpheli durumları, örneğin polise bildirmek ve yardım etmek, sorumluluğun bir parçasıdır. Ancak yaşlı bireylerin komşuları ve yakın sosyal çevresi, sıklıkla yaşlıya kişiye yönelik suç eylemlerini ya bilmemektedir ya da bildiği halde (ki burada sorumluluktan feragat eder) bunu diğer komşulara ve polise bildirmemektedirler. Bunun için sıklıkla kullanılan gerekçe şudur: “Aile meselesi olduğu için karışmak doğru olmaz.”

Sosyal hizmet kuruluşları, yaşlı bireylerin sadece sosyal hizmet yasasına dayanarak ihtiyaçlarını karşılamakla mükellef değildir, aynı zamanda yaşlı bireylerin güvenliğini sağlamak için de çalışmalıdır. Sosyal hizmet kuruluşları konut hizmetleri, ev ziyaretleri ve sosyal destek gibi hizmetler sunarak, yaşlı bireylerin yaşamlarını kolaylaştırmalı ve güvenlik için sorumluluk üstlenmelidir.

Sağlık ve bakım elemanları, yaşlı bireylerin sağlıklı ve güvende olmalarını sağlamak zorundadırlar. Düzenli sağlık kontrolleri, tıbbi müdahale ve danışmanlık hizmetleri ile hem bu hizmetlere duyulan ihtiyaçları karşılanmalı hem de yaşlı bireylerin güvenliğini sağlayan bir işlevi üstlenmelidirler.

Yerel yönetimler, yaşlı bireylerin güvenliklerini sağlamak için özel tedbirler almalıdır. Sadece güvenlik kamerası veya aydınlatma gibi yerel yönetimlerin yapması gereken tedbirlerle yetinilmemeli, yaşlı bireylere yönelik başka güvenlik önlemleri de hayata geçirilmelidir.

STK'lar da yaşlı bireylerin güvenliğini sağlamada

sorumluluk üstlenmelidir. Örneğin gönüllü ekiplerle yaşlı bireylerin güvenliği artırılabilir.

Bu aktörlerin (kişiler, kuruluşlar) yaşlı bireylerin güvenliğinde sorumluluk üstlenmesi için toplum bilinci değiştirilmelidir. Toplum, yaşlı bireylerine daha güçlü şekilde sahip çıkmayı yeniden öğrenmelidir.

Polis Memurları için Kurs (Hizmet içi Eğitim)

Polis memurlarına yaşlı ihmali ve istismarı ile yaşlıya şiddet konularında eğitim vermek, yaşlı bireylerin güvenliğini sağlamak ve haklarını korumak için kritik bir adımdır. Bu eğitimin içeriği hakkında bazı öneriler aşağıda verilmiştir:

- Yaşlıya Yönelik Şiddet, İhmal ve İstismar Tanımı: Fiziksel, duygusal, finansal ve diğer türlerde yaşlı ihmali ve istismarı tanımları ve örnekler.
- Belirtiler ve İşaretler: Yaşlı bireylerde istismar ve ihmali belirtiler ve bunları tanıma yetenekleri.
- Yasal ve Etik Konular: Yaşlıların hakları, yasal düzenlemeler ve yaşlıları korumak için atılması gereken adımlar.
- Empati ve Etkili İletişim: Yaşlı bireylerle empati kurma ve hassas konularda iletişim becerileri.
- Risk Değerlendirmesi ve Müdahale: Risk faktörlerini belirleme, tehlike altındaki yaşlı bireyleri tespit etme ve hızlı müdahale stratejileri.
- Toplum Kaynakları ve Hizmetler: Yaşlı bireylerin ihtiyaçları için mevcut toplum kaynakları ve hizmetler hakkında bilgi.
- Sorun Çözme ve İşbirliği: Yaşlı bireylerin karşılaştığı sorunlara etkili çözümler üretme

yetenekleri ve diğer uzmanlarla işbirliği becerileri.

Gerontologların Rolü

- Gerontologlar, yaşlanma süreci ve yaşlı bireylerin ihtiyaçları konusunda uzmanlaşmış profesyonellerdir. Eğitimlerde, gerontologların rolü şunları içermektedir:
- İçerik Geliştirme: Gerontologlar, yaşlı bireylerin özel ihtiyaçları ve yaşlanma süreci hakkında uzman bilgisine dayanarak eğitim materyalleri hazırlayabilirler.
- Eğitimlik: Gerontologlar, eğitim programlarını yürütebilir ve polis memurlarına gerontolojik perspektiften bilgi aktarabilirler.
- Danışmanlık ve Destek: Gerontologlar, polis memurlarına yaşlı bireylerle iletişimde ve durum değerlendirmesinde danışmanlık yapabilirler.
- İzleme ve Değerlendirme: Eğitim programının etkinliğini değerlendirmek ve gerektiğinde iyileştirmek için gerontologların geri bildirim sağlaması önemlidir.
- Bilgi Güncellemesi: Gerontologlar, yaşlılık alanındaki en güncel bilgileri sağlamak ve yaşlı bireylerin ihtiyaçlarına yönelik en iyi uygulamaları sunmak için eğitim programlarını sürekli olarak güncellemelidirler.

SONUÇ

Yaşlı bireylerin toplumumuzda hızla çoğaldığı bu dönemde yaşlı güvenliği önemli bir konu haline gelmiştir. Suç istatistiklerinin yanı sıra, hükümetler, yerel yönetimler, polis teşkilatları, akademik araştırmacılar, sosyal bilimciler, gerontologlar ve kamuoyu gibi çeşitli paydaşlar,

yaşlı güvenliğine katkı sağlamalıdır. Suçla mücadele politikalarının oluşturulması, suç öncesi önlemlerin alınması ve ceza adalet sisteminin geliştirilmesi gibi girişimlerin yanı sıra yaşlı bireylerin suçla ilgili endişelerini (mağdur ve fail olarak) anlamak ve stratejik kararlar almak gerekmektedir.

Yaşlı bireylerin suç faili ve mağduru olma olasılıklarının istatistiksel olarak düşük olması, onlarınsuçabulaşma ve suç mağduru olma riskinin göz ardı edilmesi için bir gerekçe olmamalıdır. İstatistikler, yaşlı bireylerin genellikle daha düşük risk altında olduklarını gösterse de her bireyin güvende olma hakkı ve yaşlı bireylerin de bu hakkının korunmaya ihtiyacı vardır. Yaşlı bireylerin suç mağduru olma riski düşük olabilir. Bu, durumun önemsiz olduğu anlamına gelmez. Toplumun yaşlı bireylere yönelik güvenliği sağlamak için önlemler alması önemlidir. Yaşlı bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlıklarını desteklemek, toplumda yaşlılara yönelik suçların önlenmesi için özel önlemler almak, yaşlı bireyler için güvenli çevreler sağlamak ve yaşlı bireylere suç önleme ve kendini koruma konusunda eğitim vermek, gibi önlemlerin alınmasında, gerontolojik bilgiden de yararlanılmalıdır ve gerontologlara yaşlı güvenliği girişimlerinde görev ve sorumluluk alanları açılmalıdır.

BİLDİRİMLER

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek

Çalışmada herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Etik Onay

Çalışma bir derleme olduğundan etik kurul onayı gerekmemektedir.

Yazar Katkıları

Fikir: İT, MÖ, Tasarım: İT, MÖ, AGA, EÇ, Gözetim: İT, MÖ, AGA, EÇ, Veri Toplama ve/veya İşleme: İT, MÖ, Analiz ve/veya Yorum: İT, MÖ, AGA, Literatür Taraması: İT, MÖ, AGA, Yazma: İT, MÖ, Eleştirel İnceleme: AGA, EÇ.

KAYNAKLAR

1. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. Adalet İstatistikleri.. https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/29032023141410adalet_ist-2022cal%C4%B1sma100kapakl%C4%B1.pdf. Erişim tarihi: 06.10.2023.
2. https://www.thomasfelt.es.de/pdf/veroeffentlichungen/2017_Feltes_Olhoeft_Aufsatz_Alter_final.pdf. 2023. Erişim Tarihi: 11.10.2023.
3. Tufan İ. Birinci Türkiye Yaşlılık Raporu. Antalya: GeroYay. 2007.
4. Tufan İ. Langlebigkeit in der Türkei. Empirische Befunde gerontologisch interpretiert. Heidelberg: Springer Vs. 2019.
5. Tufan İ. Türkiye’de Yaşlılığın Yapısal Değişimi. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları. 2015.
6. 6. TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2022, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=49685>. Erişim Tarihi: 06.10.2023.

7. Tews HP. Neue und alte Aspekte des Strukturwandels des Alters. In G. Naeyege & H. P. Tews (Eds.), Lebenslagen im Strukturwandel des Alters. Alternde Gesellschaft - Folgen für die Politik. 1993; (pp. 15-42). Opladen: Westdeutscher Verlag.
8. Akış, A. G. Yaşlı İstismarı ve İhmali. (Ed.) M. Pekesen, Yaşlanan Toplumlarda Güncel Yaşlılık Konuları İstanbul: Efe Akademi Yayınevi. 2021; 119-146.
9. Kandil F. Anomi. B. Schäfers içerisinde, Grundbegriffe der Soziologie. 1989; 2. Aufl. (s. 18-20). Opladen: Leske + Budrich.
10. Stummvoll G, Fuchs W. Abweichung und Soziale Kontrolle. E. Flicker, & R. Forster içinde, Forschungs- und Anwendungsfelder der Soziologie, 2008; 2.Aufl. (s. 14-29). Wien: Facultas.
11. TÜİK. Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri: Suç türü ve suçun işlendiği andaki yaş grubuna göre ceza infaz kurumundan çıkan hükümlüler, 2015-2020. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=adalet-ve-secim-110&dil=1>. Erişim Tarihi:11.10.2023.
12. Kunz, V. Rational Choice. Frankfurt, New York: Campus Verlag. 2004.
13. Opp KD, Tazelaar F, Wippler R. Nutzentheorie und Theorie mentaler Inkongruenz: Die ausgewählten Individualtheorien. Opp KD, Wippler R. içerisinde, Empirischer Theorievergleich. 1990; (s. 17-36). Opladen: Westdeutscher Verlag.
14. Laux H. Entscheidungstheorie, 7.Aufl. Berlin, Heidelberg: Springer Verlag. 2007.